

PŘEHLED VÝZKUMŮ

49

Brno 2008

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 49

Volume 49

Číslo 1–2

Issue 1–2

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial Board

Herwig Freisinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Ruttka, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Balász Komoróczy, Marián Mazuch, Ladislav Nejman,
Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela

Technická redakce, sazba
Technical Editors, typography

Pavel Jansa, Ondřej Mlejnek

Software
Software

Spencer Kimball, Peter Mattis, GIMP Development Team 2008: GNU
Image Manipulation Program, 2.6.1
GRASS Development Team 2008: Geographic Resources Analysis
Support System, 6.3.0
Kolektiv autorů 2008: Inkscape, 0.46
Kolektiv autorů 2005: L^AT_EX 2_ε

Fotografie na obálce
Cover Photography

Vrcholně středověká lotová závaží z českých a moravských lokalit.
Gruna, Hradisko (vlevo); Písek, u Šarlatského rybníka (v popředí); Ví-
cov, Městisko (vpravo dole); Boskovice, hrad (vpravo nahoře). Srov.
studii J. Doležela v tomto svazku. Foto P. Smékal.

*Medieval cup nested weights from czech and moravian sites. Gruna,
Hradisko (left); Písek, u Šarlatského rybníka (front); Vícov, Městisko
(bottom right); Boskovice, castle (top right). Cf. the article by J. Dole-
žel in this volume. Photo by P. Smékal.*

Adresa redakce
Address

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i
Královopolská 147
612 00 Brno
IČ: 68081758
E-mail: pv@iabrno.cz
Internet: <http://www.iabrno.cz>

Tisk
Print

Arch, spol. s r. o.
Charbulova 3a
618 00 Brno-Černovice

KNIHOVNA AV ČR

PD 1520

Roč. 49, 2008, č. 1-2

91087/09

ISSN 1211-7250
MK ČR E 18648

Vychází dvakrát ročně
Vydáno v Brně roku 2008
Náklad 450 kusů

Copyright ©2008 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v.v.i. and the authors.

BOUZOV (OKR. OLMOUC)

Starý pivovar, „Na nivě“. Vrcholný středověk. Sídliště. Povrchový sběr.

Lokalizace: Poloha lokality v ZM ČR 1 : 10000, list 24-21-04, rok vydání 1984, v okolí bodu (mm od Z s. č. : mm od J s. č.) 295 : 252.

Ve vzdálenosti přibližně 1 km jihovýchodně od Bouzova, v části Starý pivovar, kde od 16. stol. fungoval vrchnostenský pivovar, je situován kostel sv. Maří Magdalény. V jeho okolí, podle lidové ústní tradice, stála původní osada, tzv. Starý Bouzov. Kostel sv. Maří Magdalény měl až do roku 1725 farní práva a dle patrocinia lze soudit na jeho počátky ve 13. století. Na možný pozdněrománský původ ukazuje zejména vyobrazení kostela z roku 1680 v bouzovské matrice (srov. Pinkava 1903, 158 – obr. 37), zachycují typické kvádrkové zdivo a románský typ oken (obr. 5). Z tohoto horizontu mohou pocházet i čtyři kvádrky o rozměrech 25 × 38 cm a 25 × 45 cm zakomponované do hřbitovní zdi. Severně od kostela sv. Maří Magdalény byl povrchovým sběrem získán soubor cca 150 zloмок keramiky s příměsí jemně mleté tuhy ve hmotě a s římsovitými okraji.

Obr. 5: Bouzov, kostel sv. Maří Magdalény z roku 1680 (z pozůstalosti P. Janáka). Abb. 5: Bouzov, Kirche St. Maria Magdalene.

Jedná se o přímý doklad existence osady ze 13. století v okolí bývalého farního kostela sv. Maří Magdalény. Vznik této osady lze spojovat s průběhem důležité obchodní komunikace, spojující Loštice s Jevíčkem. Pozůstatky této komunikace v podobě 10-15 paralelních úvozů byly objeveny v sedle v lese cca 1 km jihozápadně od kostela sv. Maří Magdalény. Komunikace vedla z Loštic přes Obectov, Podolí, Blažov a Kladky, kde po překonání Nectavského údolí vedla přes horu Proklet na Jaroměřice a Jevíčko (poznámky k cestě přes Proklet srov. Bolina, Šlězár 2007, 314-315). S existencí této cesty lze spojovat i počátky hradu Bouzova (mýto zmiňováno k roku 1481), protože dříve preferovaná cesta údolím Třebůvky je mylná (k tomu metodicky srov. Cendelín 1999). Přes tok Třebůvky existovaly pouze příčné přechody.

Lidové pojmenování osady u sv. Maří Magdalény „Starý Bouzov“ je asi produktem kolektivní paměti. Původní název této osady je pravděpodobně zaznamenán v pověsti o tzv. Rohledech, kdy „stará osada tohoto lidu se nacházela čtvrt hodiny cesty na jih od dnešního Bou-

zova, v místech, kterému se dodnes říká „Obec“ anebo také „Rohlece“. Sem se také dodnes sbíhá ze všech stran z celého okolí několik cest a stezek.“ (podle Faltýnka 2005, 7-8). Dosud je zaznamenána trať „Na Rohledech“ u Starého pivovaru. Podle D. Cendelína (1999, 10) patří mezi jména (toponyma) ve vztahu ke komunikacím jména odvozená od obecného slova roh, a to ve tvarech Rohovec, Rožná, Rohozná. Jde o jména kopců, kolem nichž se cesta obtáčela. Obecně se jedná o nerovné místo. Je tedy velmi pravděpodobné, že původní název osady u sv. Maří Magdalény byl Rohlece a byl vytvořen v geografickém vztahu ke komunikacím. Na počátku 14. století původně zeměpanský majetek na Bouzovsku přechází do dědičné držby Búze (z Búzova), který si zde staví hrad, doložený k roku 1317, jenž je pojmenován po svém zakladateli. Následuje translace osady od sv. Maří Magdalény do polohy pod hradem, jejíž půdorys lze nalézt ve vidlicovité návsi východně od dnešního náměstí a která jako podhradní osada již nesla jméno podle hradu. Urbanistický vývoj ve středověku pak byl završen lokací „městečka“, zmiňovaného k roku 1408, v půdorysu současného náměstí.

Pavel Šlězár

Literatura

- Bolina, P., Šlězár, P. 2007: K problematice falz vzniklých při majetkových sporech hradištského kláštera na severu Drahanské vrchoviny. *Časopis Matice moravské*, roč. 125, č. 2, 2006, 307-342.
- Cendelín, D. 1999: Staré komunikace. Vizovice.
- Faltýnek, K. 2005: Pověsti z Bouzovska a Lošticka. Štýty.
- Pinkava, V. 1903: Litovelský okres. *Vlastivěda moravská*. Brno.

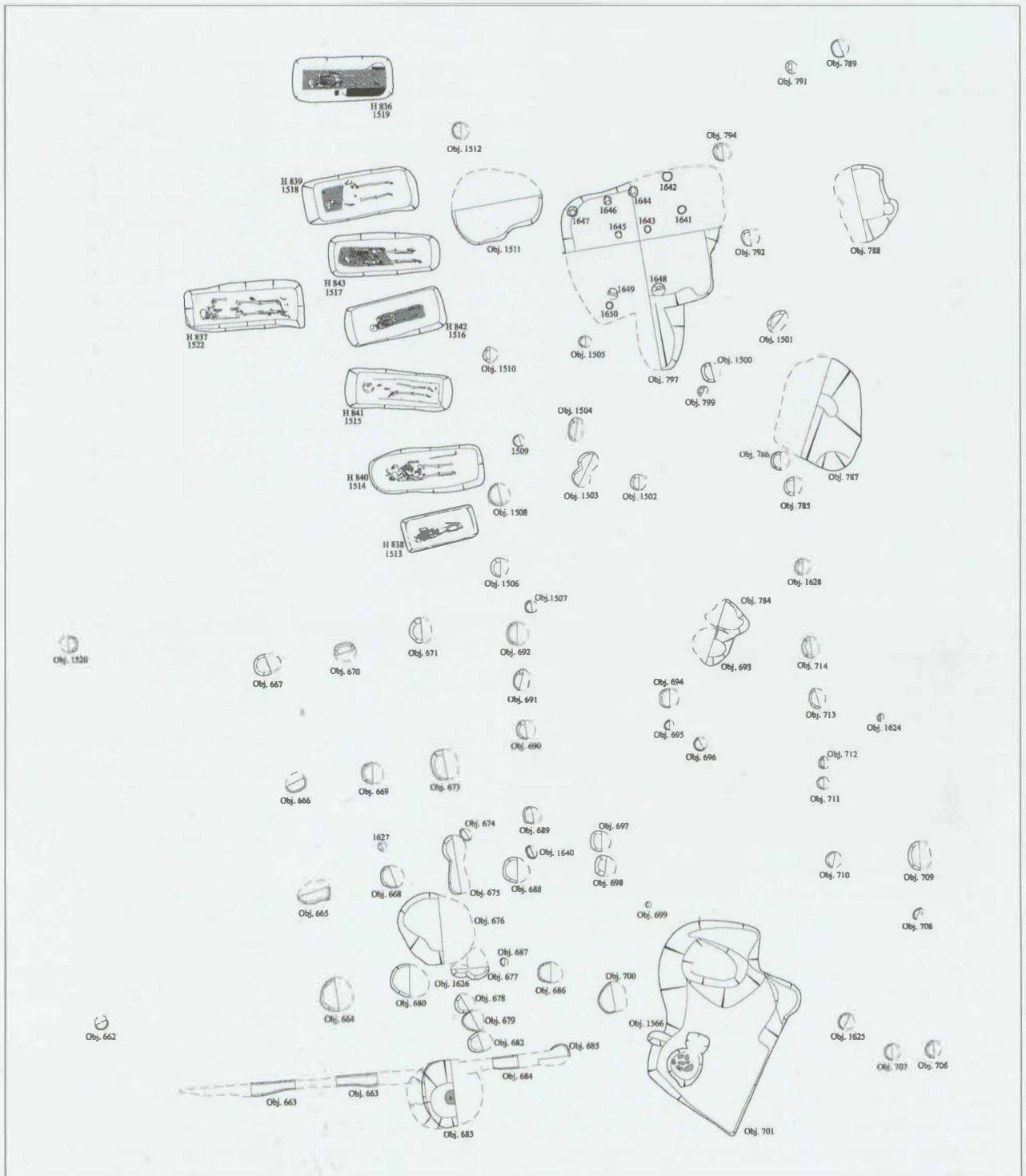
Resumé

Bouzov (Bez. Olomouc), Starý Pivovar. Mittelalter. Siedlung. Oberflächensammlung.

BRANKOVICE (OKR. VYŠKOV)

„Kyniska“ – nová průmyslová zóna. Středohradištní období. Sídliště, pohřebiště. Záchranný výzkum.

V květnu a červnu 2007 proběhla druhá etapa výzkumu v postupně zastavované průmyslové zóně Z od Brankovic v trati „Kyniska“. V prostoru stavby závodu OPAL byla prozkoumána souvislá plocha o celkové rozloze 0,9 ha, situovaná patrně v jádru polykulturní archeologické lokality, narušené již v roce 2004 při přípravě zóny (Parma 2005). Výzkumem se podařilo zásadním způsobem obohatit a rozšířit naše poznatky o lokalitě známé díky povrchovým nálezům již od 1. poloviny 20. století. Nejvýraznější komponentu na lokalitě představují aktivity raného středověku, rámcově a předběžně datované do středohradištního období. Jde o sídlištní a hrobové objekty rozptýlené po celé zkoumané ploše A. Sídlištní objekty jsou reprezentovány především běžnými typy známými

Obr. 6: Brankovice, „Kyniska“. Výřez z celkového plánu – skupina hrobů 4, zemnice K 793 a nadzemní stavby VS 6 a VS 7. *Abb. 6: Brankovice, „Kyniska“. Ausschnitt aus dem Gesamtplan der Gräbergruppe 4, Grubenhaus K 793 und Ebenirdischer Bau VS 6 und VS 7.*

i z řady dalších moravských „venkovských“ lokalit – početné jsou především hluboké hruškovité zásobní jámy, do kterých byly po zániku primární funkce deponovány poměrně početné zvířecí skelety (např. kompletní skelet koně v obj. 505 nebo několik selat v obj. 723) a ve dvou případech (obj. 548 a 781) i skelety lidské. Je zajímavé, že u obou byl alespoň v případě polohy zemřelého rámcově respektován dobově obvyklý ritus. Poměrně početné jsou dále menší jámy neurčitelné funkce, často s rela-

tivně bohatým souborem nálezů (obj. 570, 1569, 1567). Ve dvou případech se podařilo zachytit zbytky otopných zařízení. V případě obj. 1546 jde o univerzální jednoduchou pec s předpecní jámou, u obj. 648 byla topeniště opakovaně obnovována v zásypu zanikajícího většího obdélného zahloubeného objektu, u něhož je nutné předpokládat blíže nespecifikovatelnou výrobní funkci. Nálezy je do středohradištního období datován i zásyp mělkého soujmí obj. 750/1568/1570; částečně v tomto případě může

jít o splachy vyplněnou přirozenou depresi, do níž byly ovšem prokazatelně zahlubovány i objekty nejrůznějšího tvaru a rozměrů (viz obj. 750, řez 5 a 6). Výsledný archeologický objekt je pak vzhledově analogický typickým pravekým hliníkům.

Běžnou formou obytných staveb jsou zahluobené čtvercové chaty s otopným zařízením a stopami vnitřní kůlové konstrukce, reprezentované v Brankovicích dvěma příklady (obj. 793, 1571). Problematictější je otázka datování a interpretace zachycených půdorysů nadzemních kůlových staveb. Jednotlivé půdorysy je možné rekonstruovat s různou mírou spolehlivosti. Poměrně jednoznačná je situace u domu VS 6 obdélného půdorysu o rozměrech 6 × 9 m, méně určité jsou rekonstrukční možnosti evidentně k němu přiléhající stavby VS 7. Obě stavby lze s vysokou pravděpodobností datovat do středohradištního období. Nepřímou indicií je celkově jednotně orientované a sevřené půdorysné uspořádání zahrnující i chatu VS 10 a skupinu hrobů 4, přímou pak přítomnost raně středověké keramiky v několika kůlových jamkách a stratigrafické datování opět shodně orientovaného žlábků 663/684, vymežujícího tento stavební komplex z jihu (mladší než zásep zásobní jámy 683). Nepřímé datovací indicie máme k dispozici i v případě neúplného půdorysu stavby VS 9, v němž se podařilo zdokumentovat silně porušené zbytky otopného zařízení s kamennou konstrukcí, dle použitého písčince analogického s topeništěm v zahluobené chatě VS 11.

V případě dalších pěti půdorysů v jihozápadní části plochy A (VS 1 až VS 5) chybí podklady pro spolehlivé datování zcela. Vzhledem k poměrně uniformnímu obdélnému půdorysu o rozměrech 3 nebo 4 × 6 m a jednotné orientaci ve směru hlavních světových stran jsou pravděpodobně současné; při zohlednění dalších komponent na lokalitě přítomných se vedoucímu výzkumu čistě subjektivně jeví jako pravděpodobné jejich zařazení také do raného středověku.

Velmi zajímavé jsou doklady pohřbívání na lokalitě. Celkem se v ploše A podařilo odkrýt 33 hrobů s jednotnou úpravou. Jde o kostrové hroby orientované ve směru západ - východ, kdy mrtví jsou ukládáni hlavou k východu. Hroby se prostorově vymezují do čtyř skupinek. Poměrně sevřená skupina 1 v jihovýchodním okraji plochy A zahrnuje 6 hlubších hrobů (800 až 805) s chudou výbavou (nožičky, prostý stříbrný drátěný šperk), datovatelnou jen rámcově do raného středověku. Nejbohatší nálezy pocházejí ze skupiny 2, zahrnující celkem 12 hrobů (815–818, 820, 826, 827, 829, 831–835). Z hrobu 832/833 pochází jediná keramická nádoba z celého pohřebiště, v hrobě 829 byly uloženy pozůstatky jedince s ostruhami, z hrobů 827 a 835 pochází kolekce charakteristického špičkového velkomoravského šperku; u této skupiny je tedy datování do středohradištního období jednoznačné. Méně sourodá je skupina 3. Jednotně orientované hroby, s výjimkou dětského 823 bez výbavy, jsou silně prostorově rozptýleny. Hroby 814, 822 a 823 jsou svou úpravou formálně zcela shodné s pohřby skupin 1, 2, 4, oproti tomu mělké hroby 807–809, 811 s výrazným tmavým zásepem a zbytky rakví se od nich odlišují a jejich interpretace a chronologické zařazení není jednoznačné. Skupina 4 představuje 8 hrobů, (836 až 842) uložených v sevřené řadě, úpravou opět zcela

analogických skupinám 1 a 2, ovšem s naprostým minimem nálezů (dvakrát železný nůž).

Ve všech případech se tyto pohřební areály přímo prostorově prolínají s rámcově současnými sídlištními objekty, což je zvláště markantní u skupiny 4. Jediným možným dokladem oddělení sídlištního a pohřebního areálu by hypoteticky mohl být západovýchodně probíhající mělký žlab obj. 726/728, ohraničující na severní straně pohřby skupiny 2 (ovšem s výjimkou hrobu 835). Tato situace je ale značně problematická.

Nejmladší komponentou na lokalitě jsou mělké liniové žlabové zahluobeniny, datovatelné rámcově do intervalu středověk–novověk, spíše však v rámci tohoto intervalu jako mladší. V případě obj. 774 a 1549 jde o relikty úvozů zaniklé komunikace, probíhající přibližně ve směru Z–V, u mělkého obj. 619 se severojižní orientací pak spíše o zbytky pozemkové parcelace (severojižně vedoucí meze jsou patrné v těchto místech v mapě 1. vojenského mapování).

David Parma

Literatura

Parma, D. 2005: Brankovice (okr. Vyškov), *Přehled výzkumů* 46, 277.

Resumé

Brankovice (Bez. Vyškov) „Kyniska“. Mittlere Burgwallzeit. Siedlung, Gräberfeld. Rettungsgrabung.

BRNO (OKR. BRNO – MĚSTO)

Cílem tohoto příspěvku je obdobně jako v uplynulých osmi letech souhrnně informovat o výsledcích záchranných archeologických výzkumů prováděných společností Archaia Brno, o. p. s., na území velkého Brna, především v historickém centru města a v prostoru jeho historických předměstí. Perspektivy, koncepce a metodika systematického archeologického výzkumu centra Brna se nezměnila (Merta, Peška, Procházka, Sadílek 2000, 35–36, naposledy pak souhrnně Holub, Kolařík, Kováčik, Merta, Peška, Procházka, Zapletalová, Zůbek 2004, 57–97).

Záchranné archeologické výzkumy v Brně v roce 2007:

Výzkumy prováděné v roce 2007 lze rozdělit do tří skupin: 1) plošné výzkumy; 2) výzkumy realizované v rámci projektu „Sanace brněnského podzemí“; 3) menší terénní výzkumy a dokumentace inženýrských sítí. Jako 4. skupinu uvádíme výzkumy, jejichž terénní části proběhly již dříve, ale v roce 2007 došlo k jejich zpracování a vyhodnocení.

Ad 1) Plošné výzkumy

Pokračoval výzkum na parcele zbouraného domu Přízova 4–6 (A040/2006), proběhl výzkum na Pekařské ulici 53 (A001/2007) a započal výzkum na Jakubské a Rašínově ulici (A086/2007).

Ad 2) Sondy dokumentované v rámci projektu „Sanace brněnského podzemí“

V rámci projektu „Sanace brněnského podzemí“, o němž jsme podrobněji informovali v roce 2000 (Merta,